

GREENPEACE MAAKT DE REKENING OP:
**SCHADECLAIM VAN
RUIM 3 MILJARD
VOOR RABOBANK**

Samenvatting

Rabobank en de intensieve veehouderij zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De bank heeft jarenlang boeren aangestuurd op vergroting en intensivering, maar weet al die tijd al dat deze sector zeer schadelijk is voor klimaat en natuur. De bank heeft de stikstofcrisis van ver kunnen zien aankomen, maar heeft daar niet naar gehandeld. De maatschappelijke kosten van de intensieve veehouderij en van de stikstofcrisis in het bijzonder zijn inmiddels tot extreme hoogtes opgelopen.

Een analyse van Ethicalgrowth2020 in opdracht van Greenpeace Nederland laat zien dat de veehouderij de maatschappij tussen 2008 en 2022 inmiddels al 100 miljard euro heeft gekost. En de samenleving draait op voor die kosten. Het is tijd dat de rekening eerlijk verdeeld wordt en Rabobank betaalt voor de schade die ze veroorzaakt heeft. Uit de analyse blijkt dat Rabobank verantwoordelijk kan worden gehouden voor 3,1 miljard euro aan maatschappelijke schade door het aanjagen van de intensieve veehouderij en daarmee de stikstofcrisis. Dit is het minimale bedrag wat de bank zou moeten bijdragen aan het stikstoffonds.

Aanleiding

Het huidige landbouwsysteem is onhoudbaar en Rabobank staat aan de wieg ervan. Met het verstrekken van leningen aan 5 op de 6 boeren, waardoor er een kredietbedrag van 40,4 miljard euro in de sector uit staat, heeft de bank enorme invloed op de agrarische sector. Rabobank heeft daarmee de veehouderij omgevormd tot een intensieve sector met de hoogste veedichtheid van de wereld en heeft jarenlang schaalvergroting, intensivering en massaproductie voor de wereldmarkt aangejaagd met alle gevolgen van dien. Zo zitten we al 4 jaar

als land in een impasse door de stikstofcrisis, die met name veroorzaakt is door de intensieve veehouderij. Boeren moeten gedwongen stoppen, de natuur holt achteruit. De belastingbetaler draait ondertussen op voor de kosten. Eerder is berekend dat de politieke stikstofcrisis, zoals bijvoorbeeld het stilleggen van bouwprojecten, de maatschappij inmiddels al 28 miljard heeft gekost. Daarnaast zit er 24,3 miljard euro in het door de overheid opgerichte stikstoffonds. Het geld in dit fonds is geld van de belastingbetaler. Rabobank, die de stikstofcrisis niet alleen heeft aangejaagd, maar hiermee ook flinke winsten heeft behaald, hoeft voorsnog geen cent bij te dragen aan de oplossing. Dat kan zo niet langer.

De stikstofcrisis als slechts een symptoom van de intensieve veehouderij

De focus van de huidige intensieve veehouderij op schaalvergroting en massaproductie in de vlees- en zuivelindustrie heeft een serieuze keerzijde. De stikstofcrisis is slechts een symptoom van een uit zijn voegen gebarsten landbouwsysteem. De intensieve veehouderij is niet alleen schadelijk voor natuur, maar ook voor het klimaat, de gezondheid van mens en dier en de sociaal-economische status van de boer. Gevolgen hiervan zijn, naast de stikstof-, klimaat- en biodiversiteitscrisis, ook het mest- en ammoniak overschot, hoge uitstoot van broeikasgassen en fijnstof, water- en luchtverontreiniging, verlies van natuur, ontbossing wereldwijd, ernstige schendingen van mensenrechten en het gevaar op besmettelijke ziektes zoals Q-koorts en longziekten door fijnstof.

Rabobank: bewuste aanjager van de stikstofcrisis

Al meer dan dertig jaar weet Rabobank van de gevolgen van te veel stikstof. Toch stuurde de bank al die jaren boeren aan op nog meer intensivering en opschaling. Die intensivering bereikte een hoogtepunt in 2007 toen het melkquotum - waarbij er een maximum werd gesteld op het produceren van een bepaalde hoeveelheid koemelk - werd losgelaten. Het was Rabobank die haar kans rook om hier geld aan te verdienen, terwijl ze wist dat de sector niet onbegrensd kon groeien. **Rabobank koos daarbij voor een agressieve rol als zogenaamde adviseur van het stimuleren van de groei.** Dat had tot gevolg dat er een enorme groei kwam in de melkproductie en tegelijkertijd nam het aantal boeren af: waar een gemiddelde melkveehouder zo'n 50 koeien hield in 2000 waren dat er in 2020 al 105. Na jaren van geleidelijke krimp en een sterke daling in de uitstoot van luchtvervuilende emissies is vervolgens de omvang van de melkveehouderij weer gegroeid met 30% en is de luchtvervuiling niet verder meer gedaald. De methodes van Rabobank om boeren te overtuigen zijn slinks: vertegenwoordigers op het erf die nog grotere stallen en het kopen van extra dierenrechten (fosfaatrechten) voorstellen, en aansturen op het lenen van zelfs meer geld- dat goedkoper zou zijn dan het lenen van kleine bedragen. Maar in de praktijk zitten boeren vooral met veel schulden. De **gemiddelde schuld van de veehouders is gestegen van 450.000 euro in 2007 per bedrijf naar 1 miljoen euro per bedrijf.** Een goed verdienmodel voor Rabobank.

Niet alleen op het boerenerf, maar ook op het ministerie van Landbouw benutte Rabobank haar positie om haar eigen verdienmodel veilig te stellen. Al meermaals heeft Rabobank

intensief en met succes voor haar eigen zaak gelobbyd. Zo heeft ze onder andere voor elkaar gekregen dat alle verwijzingen naar krimp van de veestapel uit het regeerakkoord van Rutte III verdwenen zijn evenals dat de broeikasgasreductiedoelen voor de landbouw in het Klimaatakkoord zijn afgezwakt.

Maar alles wijst erop dat Rabobank volledig ongeschonden uit deze crisis komt, terwijl de natuurcrisis doorwoedt, boeren grote offers maken en de belastingbetaler de rekening betaalt. De overheid heeft een bedrag van 24,3 miljard euro vrijgemaakt om de landbouw te hervormen. Hiervan is (in het coalitieakkoord) 7,42 miljard gereserveerd voor opkoop van dieren, en 6,93 miljard voor financiële afwaardering van grond. Het ligt in de lijn der verwachting dat een groot deel van deze budgetten terug zal vloeien naar Rabobank, doordat leningen van boeren die worden uitgekocht, zullen worden afgelost. Dit lijkt op een nieuwe bail-out van de banken, met belastinggeld van burgers die juist nu in zwaar weer zitten. En dat terwijl Rabobank al jarenlang schandalig veel verdiend heeft aan het aanjagen van de stikstofcrisis. Het zou niet de eerste keer zijn dat Rabobank geld opstrijkt van overheidsbeleid ten koste van de boeren. Rabobank mocht, in opdracht van de regering, in 2015 de voorwaarden voor het uitkopen van varkenshouders meebepalen. De milieuwinst en vermindering in stikstofuitstoot is verwaarloosbaar gebleken, maar Rabobank heeft er 180 miljoen euro aan overgehouden. Greenpeace vindt het de hoogste tijd dat Rabobank meebetaalt aan een stikstoffonds en bijdraagt aan de oplossing.

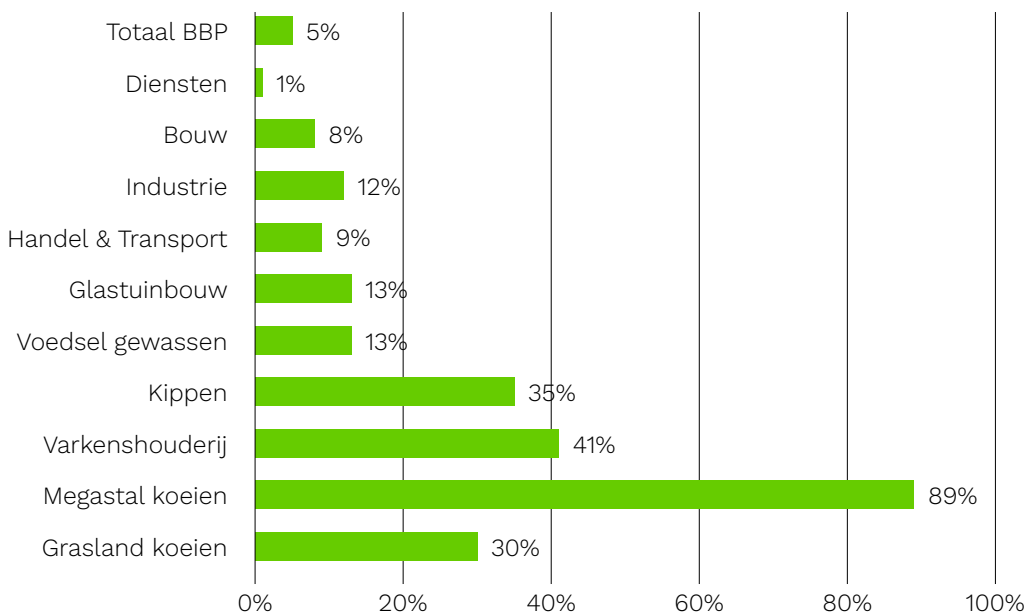
Maatschappelijke schade intensieve veeteelt

Het verdienmodel van de veehouderij draait voor een belangrijk deel op het niet meerekenen van de maatschappelijke kosten van de uitstoot van schadelijke stoffen naar de lucht en naar het water. Deze geven schade aan onze maatschappij. Deze schade komt tot uiting in klimaat-, natuur- en gezondheidskosten. Uit eerdere berekeningen door Ecorys en Ethical Growth Strategies, in opdracht van Greenpeace, bleek dat alleen al in 2018 om 6,6 miljard euro voor de veehouderij te gaan. Greenpeace heeft opdracht gegeven tot een actualisatie van deze kosten voor de periode van 2008- 2022. Het startpunt is 2007- het jaar waarin het melkquotum werd losgelaten. **Uit deze berekening blijkt dat de maatschappelijke schade van de veehouderij, mede door lucht- en watervervuiling, neerkomt op 100 miljard euro.** Daarbij is onder andere gekeken naar de hoeveelheid schadelijke uitstoot van methaan en ammoniak uit de veehouderijsector. Deze kosten dragen wij ieder jaar als maatschappij - maar de verantwoordelijke bedrijven, zoals Rabobank, niet. Ook tonen berekeningen aan dat de Nederlandse intensieve veehouderij Nederland meer kost dan dat het opbrengt.

Verantwoordelijkheid blijft uit

Ook de politiek is zich er inmiddels van bewust dat Rabobank een belangrijke rol speelt in het stikstofdebat. Er ligt een aangenomen motie over het verplicht bijdragen van de agro-industrie aan het oplossen van de stikstofcrisis en ook een aangenomen motie waarin het kabinet wordt verzocht te onderzoeken hoe een deel van de leningen kan worden afgewaardeerd ten goede aan het platteland. Een meerderheid heeft aangegeven dat er te weinig wordt gekeken naar de rol van banken in deze crisis. Ook is in het coalitieakkoord besloten dat banken een 'niet-vrijblijvende' bijdrage moeten leveren in de omslag naar kringlooplandbouw met een goed verdienmodel voor boeren. Desalniettemin heeft dat tot op heden nog tot niets geleid. Rabobank lijkt er weinig voor te voelen om echt haar verantwoordelijkheid te pakken. Vorig jaar leek het er wel even op toen in het nieuws kwam dat Rabobank spijt had van haar rol in de stikstofcrisis. Echter werd deze 'sorry' diezelfde dag nog gerectificeerd tot 'geen spijtbetuiging' en dekte ze zichzelf in door aan te geven 'altijd binnen alle wet- en regelgeving te hebben gehandeld'. Mogelijk is het de angst voor claims die kan worden ondervangen door proactief schade te erkennen en te betalen.

Milieukosten als percentage van de toegevoegde waarde

Ook heeft Rabobank recent afwijzend gereageerd op het afschrijven leningen; dat is 'niet aan de orde' voor Rabobank. Vorig jaar december keek de minister van Landbouw nog vol verwachting naar het Landbouwakkoord, waar de sector zelf, inclusief Rabobank met maatregelen dient te komen. Maar inmiddels beseft ook de minister dat er van de bank weinig initiatief te verwachten valt. Zo zegt hij "niet te spreken te zijn" over de rol van Rabobank in het Landbouwakkoord - hij noemt het zelfs "een van de grootste partijen die het minste doet".

De maatregelen die de bank zelf voorstelt, staan niet in verhouding tot de maatschappelijke schade waar ze aan hebben bijgedragen. Zo heeft de bank nu 50 man extra personeel 'om boeren te helpen' en ook denkt de bank aan investeringen in technologie om de stikstofcrisis op te lossen. Investerings in deze dure technologie duwt de boeren weer verder in de schulden en zorgt voor het in stand houden van het hoge aantal dieren- beide failliete verdienmodellen van Rabobank. In de laatste decennia is al veel

geïnvesteed in zulke technische maatregelen, zoals luchtwassers en emissiearme stalvloeren. Deze technieken zijn veelal - letterlijk - end-of-pipe maatregelen die het onderliggende probleem onopgelost laten. Daarnaast blijkt de praktijk van de toepassing van deze technieken weerbarstig. Ze blijken namelijk minder effectief dan wat ze op papier moeten zijn.

Kortom: het is overduidelijk dat Rabobank zelf niet gaat betalen. Het is hoog tijd dat het kabinet doet wat ze heeft beloofd en gehoor geeft aan de aangenomen moties. Daar doet Greenpeace nu een eerste aanzet voor door een schadeclaim op te stellen. Want de rekening, die moet eerlijk verdeeld worden tussen alle partijen die een aandeel gehad hebben in de crisis. Alleen dan ontstaat er een eerlijke hervorming van de veehouderij. Rabobank kan zich niet langer verschuilen achter haar greenwashende facade - als ze zelf de verantwoordelijkheid niet neemt, dan moet de verantwoordelijkheid worden opgelegd.

Rabobank krijgt zelf de rekening gepresenteerd

Ethicalgrowth2020 rekende in opdracht van Greenpeace uit welke rekening er bij Rabobank, de financiële architect van de intensieve veehouderij en daarmee de stikstofcrisis, neergelegd kan worden. De schadeclaim die bij Rabobank kan worden neergelegd voor de veroorzaakte maatschappelijke schade is ruim 3 miljard euro.

In deze berekening is de winst van Rabobank afgezet tegen de verborgen maatschappelijke kosten die de intensieve veehouderij met zich meebrengt en de kosten van de stikstofcrisis. Een uitgangspunt hierbij is dat alle betrokkenen bij de agrarische sector proportioneel bijdragen aan de kosten. Dit betekent dat de verdiensten in de gehele veehouderijsector verdeeld zijn over de toeleveranciers, de veehouders, de handel en de banken.

Hieruit volgt dat het aandeel van Rabobank 3,14% is. Oftewel, Rabobank strijkt 3,14% van de winsten in de veehouderijsector op. Dit winstpercentage is afgezet tegen de veroorzaakte maatschappelijke schade van 100 miljard. De schadeclaim komt daarmee uit op een bedrag van 3,1 miljard.

Dit is een begin van de berekening die bij Rabobank kan worden neergelegd voor het aanjagen van de intensieve veehouderij- een startbedrag van wat zij moeten gaan besteden aan de omschakeling van de landbouw, bijvoorbeeld in de vorm van een (stikstof) fonds. Wie willens en wetens winst maakt door uitbuiting van een failliet systeem, moet betalen. Deze 3,1 miljard ziet Greenpeace als het startbedrag: het minimale bedrag dat Rabobank moet betalen, omdat hier enkel wordt gekeken naar de verborgen maatschappelijke kosten afgezet tegen de winst van Rabobank. Het daadwerkelijke schadebedrag kan nog veel hoger oplopen en het is aan de overheid om dit te berekenen.

De oplossing

De stikstofcrisis is slechts een van de problemen in het huidige landbouwsysteem. Tijd dat de overheid dit ook inziet en deze crisis niet als op zichzelf staand benadert, maar inzet op een hervorming van de landbouw om zo meerdere problemen tegelijk op te lossen.

De enige gezonde toekomst van landbouw is ecologische landbouw, waarin wordt gewerkt binnen de grenzen van klimaat en natuur. Eerder onderzoek in opdracht van Greenpeace toonde al aan dat krimp van het aantal dieren in de veehouderij, in combinatie met een omslag naar een ecologische manier van werken, de maatschappij geld oplevert. Ook blijkt uit de berekeningen dat de impact van de omslag naar biologische landbouw significant veel groter is dan de technologische maatregelen waarmee Rabobank de stikstofcrisis denkt op te lossen. Met het stikstoffonds dat al door de overheid in het leven is geroepen, kunnen grote stappen gezet worden naar verantwoorde veehouderij waarbij boeren zowel maatschappelijke als financiële waardering krijgen voor hun werk.

Maar voor het slagen van deze omslag is iedereen in de sector aan zet. Ook Rabobank. Al jaren voert Greenpeace Nederland campagne tegen de schadelijke praktijken van de Rabobank en de bank heeft keer op keer laten zien zelf onvoldoende te leveren - de voorliggende rekening is een handreiking naar de overheid voor een minimaal startbedrag van wat Rabobank moet leveren. Greenpeace eist dat Rabobank stopt met het financieren van de industriële landbouw die leidt tot natuurverwoesting - hier en elders in de wereld. Daarnaast moet Rabobank betalen voor de schade die ze wereldwijd heeft aangericht - te beginnen met een minimale bijdrage van 3,1 miljard euro aan het stikstoffonds. Greenpeace doet hierbij ook een appèl aan het kabinet om waar te maken wat eerder is toegezegd: een niet-vrijblijvende bijdrage van Rabobank. Tot slot een dringende oproep aan beide partijen: Investeer in ecologische landbouw met drastisch minder dieren. Investeer in de toekomst.

Verantwoording

Adviesbureau Ethicalgrowth2020 heeft in opdracht van Greenpeace Nederland een analyse uitgevoerd van de maatschappelijke kosten van de intensieve veehouderij en welk aandeel daarvan bij Rabobank kan worden neergelegd. Greenpeace Nederland is verantwoordelijk voor de vertaalslag van deze analyse naar de inhoud van dit document.

GREENPEACE

Greenpeace is een onafhankelijke, internationaal opererende milieuorganisatie die zich inzet voor een groene, vreedzame planeet. We zijn mensen met een missie. Met en namens miljoenen wereldverbeteraars gaan we de confrontatie aan met grote bedrijven en overheden. Samen hebben we de kracht, kennis en het lef om grote milieuproblemen bij de wortels aan te pakken. Samen maken we het verschil.

Foto cover: © Bart Hoogveld / Greenpeace

© 2023 - **Stichting Greenpeace Nederland**

Postbus 3946

1001 AS Amsterdam

0800 422 33 44

info@greenpeace.nl

www.greenpeace.nl

KvKnummer: 41198809

